

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Kasteeldomein Ter Hasselt

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed | Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Titel:	Kasteeldomein Ter Hasselt
Provincie:	Vlaams-Brabant
Gemeente:	Meise
Deelgemeente:	Meise
Bron:	Schepping: 2013-03-22 Bijwerken: 2018-11-21 URI: https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134061
Coördinaten:	Breedte: 4.32165274789 Lengte: 50.9441195238

Primaire tekst

Kasteel in neotraditionele stijl met een kern uit 1665, aan de rand van een park in landschappelijke stijl van circa 1,5 hectare; rond 1800 aanleg van een min of meer symmetrische 'jardin à l'anglaise', die in 1908 opging in een landschappelijk, gedeeltelijk bebost park van meer dan 3,5 hectare, in 1969 door de aanleg van de A12-autoweg gereduceerd tot de huidige oppervlakte; elegant, neoklassiek paviljoen van 1805.

De Sint-Elooikapel in het gehucht Hasselt, op de heuvelrug ten noorden van de dorpskern van Meise, is vermoedelijk de oudste bidplaats van Meise. Haar huidige vorm dateert van 1650, maar ze wordt al vermeld in 1222. Het gebouwencomplex aan de overzijde van de straat stamt mogelijk af van het middeleeuwse 'hof ter Hasselt', dat voor het eerste ter sprake komt in een oorkonde van 1197 (*'mansus apud Hasselt'*). De kern van het huidige gebouw dateert van 1665, toen het hof eigendom was van Servaas Caimo, een edelman van Italiaanse afkomst (de opeenvolgende eigenaars vanaf de 13de eeuw worden opgesomd en besproken in W. De Hollander). Een figuratieve kaart van 1690 uit het kaartboek van de abdij van Grimbergen geeft ons een idee van het oorspronkelijke gebouw, dat ingrijpend werd verbouwd in 1866 en 1886. In 1907 liet wisselagent Léon Courbon het kasteel, dat een neoclassicistisch uitzicht had, historiserend restaureren en vergroten, waardoor het min of meer zijn huidige vorm en uitzicht kreeg (een foto van het gebouw vóór de restauratie staat afgebeeld in de publicatie van J. Heyvaert). Het hoofdgebouw ligt aan de zuidrand van het domein, tegen de Zonnelaan, heeft een L-vormige plattegrond en bevat alle ingrediënten van de traditionele bak- en zandsteenstijl: zandstenen plint, speklagen, steigergaten, negblokken en kruiskozijnen, steile leien zadeldaken en getrapte puntgevels. Courbon voegde langs de tuinzijde een classicistisch geïnspireerde uitbouw toe in de vorm van een galerij met beglaasde korbogen, de onderbouw voor een terras omgeven door een balustrade. Opmerkelijk is de monumentale poortconstructie, die de hoek vormt van de Nieuwelaan met de Zonnelaan: een brede korfboogpoort en een rondboogdeurtje, omlijst met witte zandsteen en negblokken, in een getrapte bakstenen muur. Nieuw was ook het koetshuis links van de ingangspoort met, aanleunend, een duiventoren – een rank vierkant torentje van baksteen met speklagen, hoekkettingen, kruis- en kloosterkozijnen van witte zandsteen en met een spits tentdak.

Op de Ferrariskaart (1771-1775) wordt bij het hof ter Hasselt een in vier parterres verdeelde tuin afgebeeld, met aan de noordwestrand en in de lengteas van de tuin een gebouwtje, ongeveer op de plaats waar in 1805 (volgens de jaarsteen) het huidige paviljoen zal worden opgetrokken door de toenmalige eigenaars, familie Van der Gote. Dit neoclassicistische paviljoen vinden we terug op de Primitieve kadasterkaart (1821), aan de rand van een tuinperceel (nr. 117) van 53 are. Het gaat om een sierlijke, achthoekige, bakstenen constructie met hoekkettingen en een deuroplijsting van witte zandsteen onder een leien tentdak, bekroond door een lantaarn met een koepeldakje dat op een spits uitloopt. De stafkaart van 1864 geeft ons nog een

idee van de tuinaanleg in het begin van de 19de eeuw. Het gedeeltelijk onmuurde domein van Van der Gote bestond uit twee, ongeveer gelijke delen: 1° een in vierkante perken ingedeelde tuin (op de kaart in roze kleur), ongetwijfeld het nutsgedeelte, de moes- en bloementuin; 2° de 'lusttuin' tussen het paviljoen en het kasteel, samenvallend met tuinperceel 117. De kaart geeft deze tuin weer als drie groene vlekken tegen een geelwitte achtergrond – twee kleine vlekken nabij het kasteel en een grote vlek naar het paviljoen toe, nagenoeg symmetrisch, maar de vlekken hebben onregelmatige, afgeronde, lichtjes golvende contouren. Het kaartbeeld suggereert een '*jardin à l'anglaise*' met een merkwaardige symmetrie. Deze 'regelmatige Engelse tuin', geen *contradictio in terminis*, maar een overgangsvorm tussen de strakke aanlegpatronen van de 18de eeuw en de nieuwerwetse 'Engelse' tuinen, treffen we rond 1800 aan op diverse plekken in de regio, zoals bij het kasteel Wolfslinde te Epegem en bij het Ambrooskasteel te Hofstade. De huidige structuur verschijnt pas op de stafkaart van 1909, tegelijkertijd met die van het aanpalende domein Terassel*. Het domein met het kasteel en zijn dependentiën (paviljoen, broeikas, koetshuis, kippenhok, duiventoren) besloeg in totaal 3 hectare 85 are. De 'lusthof' zou volgens de kadastrale legger niet groter geweest zijn dan 1,5 hectare, maar de stafkaart toont een landschapspark dat bijna 2 hectare groter is en waarvan ook nog vier percelen deel uitmaken, die in de kadastrale legger omschreven worden als bouwland (met name de percelen nrs. 122i, 122l, 122m en 122n). Het besloeg een circa 130 m brede strook tussen de Nieuwelaan in het westen en de Vilvoordsesteenweg in het oosten. Een rondweg ontsloot het hele domein. De ruimte tussen het kasteel en het oude tuinpaviljoen bleef grotendeels open, maar de zogenaamde bouwlandpercelen, die de oostelijke helft van het park vormden, werden met bomen beplant. Op de stafkaart van 1909 wordt eigenaardig genoeg in dit gedeelte een strak geometrisch ingedeelde tuin afgebeeld, maar vermoedelijk waren de aanlegwerken nog niet afgerond en wordt hier een overgangssituatie getoond. De stafkaart van 1930 brengt het voltooid landschappelijk park in beeld; de geometrische aanleg tussen het kasteel en het tuinpaviljoen heeft dan plaats geruimd voor een gazon met een vijvertje in het verzonken midden.

Courbon leefde in onmin met zijn buur Pierre Parmentier en dat laat zich aflezen uit de locatie van sommige elementen. Om het uitzicht vanuit het oude tuinpaviljoen te verpesten, bouwde Parmentier er pal tegenover een koetshuis. Courbon trachtte een nieuw uitzichtpunt te creëren door 100 m verderop langs de grens van het domein een 6 m hoge heuvel aan te leggen. Fragmenten van 'rotswerk' verspreid op de hellingen laten vermoeden dat de afgeplatte top ooit plaats bood aan een pittoresk terras of een paviljoen. Parmentier wierp daarop langs zijn kant van de perceelsgrens een bijna even hoge heuvel op. De generatie bomen die Courbon liet aanplanten, domineren nog het huidige parkbeeld. Het gaat meestal om homogene 'clumps' – bruine beuken (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), tamme kastanjes (*Castanea sativa*) en witte paardenkastanjes (*Aesculus hippocastanum*), die in overeenstemming met de landschappelijke canon vaak op kleine verhevenheden zijn aangeplant. Tot de oorspronkelijke generatie bomen behoorde ook een monumentale mammoetboom (*Sequoiadendron giganteum*), die in 1964 werd geveld (met een stamomtrek van 740 cm ter hoogte van het maaiveld).

In 1956 werd het domein door de nazaten van Courbon verkocht aan de huidige eigenaar, de brouwer Constant De Smedt, die na een brand in 1962 het kasteel restaureerde, het park opnieuw bevolkte met beelden en vazen en nieuwe beplantingen uitvoerde. Op de plaats van de vijver bouwde hij een kinderzwembad annex stookplaats, een fraai complex van breuksteen met uitwassen van rotswerk, duidelijk geïnspireerd door voorbeelden uit de 'Nouveau Jardin Pittoresque'. Door de aanleg van de A12-autosnelweg in 1969 verloor het domein nagenoeg één derde van zijn oppervlakte. Dit verlies werd slechts voor een klein gedeelte gecompenseerd door het rechte trekken van de oude baan van Wolvertem naar Meise en de aanleg van de huidige Nieuwelaan, waardoor de oude wegzate binnen het park kwam te liggen.

Merkwaardige bomen (opname 2 juni 2009)

Het cijfer in vet geeft de stamomtrek in centimeters weer. De omtrek wordt standaard gemeten op 150cm hoogte.

- 16. bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') **395**
- 17. bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea') **430**
- 19. witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) **485** (50)
- 25. witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) **403**
- 30. eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*) **170**

Auteur: Deneef, Roger

Auteur: Wijnant, Jo

Datum: 2011

Titel Text: Kasteeldomein Ter Hasselt

Grafische documenten

Kasteer Ter Hasselt en het koetshuis met de duiventoren vanuit het park (Deneef, Roger, 02-06-2009, ©Vlaamse Gemeenschap)

Paviljoen van 1805 bij Kasteel ter Hasselt (Deneef, Roger, 02-06-2009, ©Vlaamse Gemeenschap)

Kinderzwembad en stookplaats bij Kasteel ter Hasselt (Deneef, Roger, 02-06-2009, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Mondelinge informatie over de stamomtrek van de Sequoiadendron giganteum verkregen van de huidige eigenaar, de heer Constant De Smedt.

Kadaster Vlaams-Brabant, Kadastrale opmetingsschets Meise 1886 nr. 13 en 1908 nr. 8.

Kadaster Vlaams-Brabant, Oudste kadastrale legger 212 Meise, art. 996 nrs. 3-8 en 20-25 en art. 1965 nr. 9.

Kadaster Vlaams-Brabant, Oude kadastrale legger 212A Meise, art. 1965, 3478 en 3490.

DENEFF R. e.a., *Historische tuinen en parken van Vlaanderen*, in *M&L Cahier 19, Brussel, R-O Vlaanderen, Onroerend Erfgoed*, 2009, p. 201-203 en 214-219.

DE STEIN D'ALTENSTEIN I., *Annuaire de la noblesse belge*, Bruxelles, A. Decq, 1866, p. 91.

DE HOLLANDER W. e.a., *Meise, van oorsprong tot 1940*, Cultuurraad Meise, 2005, p. 149-152.

HEYVAERT J., *Meise, van oorsprong tot 1940*, Cultuurraad Meise, 2005, p. 148.

VERBESSELT J., *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw (II)*, Brussel, Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant, 1964, p. 127-135.

WAGENAAR W.P. (red.), *Caertboek van de abdij van Grimbergen (II)*, Abdij van Grimbergen, 1999.

WAUTERS A., *Histoire des environs de Bruxelles*, VII (heruitgave van de editie van 1855), Bruxelles, Editions Culture et Civilisation, 1972, p. 232.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121484>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40172>

Beknopte karakterisering

Datering: derde kwart 17de eeuw, derde kwart 19de eeuw, eerste kwart 19de eeuw, na WO II, vierde kwart 18de eeuw, vierde kwart 19de eeuw, vóór WO I

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Kasteeldomein Ter Hasselt

Typologie: duiventorens, koetshuizen, poorten (bijgebouwen), private parken, tuinpaviljoenen, villa's (bouwkundig erfgoed), zwembaden